

Szín-, forma- és térerők – eklipszisben

Nemes László „Az *elmúlt évek*” hívószavú kiállításának és „Az *utóbbi 10 év alkotásai*” jelzésű kötetének bemutatása

Keresztury Dezső VMK – Gönczi Galéria, 2022. június 9–30.

Először talán a festőművész *Az utóbbi 10 év alkotásai* című igen impozáns albumáról ejtenék néhány szót, amely 2021-ben készült Lendván, s amelynek ez lenne *Az elmúlt évek* hívószavú kiállítással egybekötött magyarországi ősbemutatója. A 132 oldalas könyv számos magyarázó célzatú környezet-dokumentációs műhelyfotót, valamint 95 zömében nagyméretű színes műtárgy-reprodukción, ezen kívül az eddigi életművet átfogó hosszabb tanulmányt (a saját kútfőmből), több kísérőszöveget, illetve egy személyes önvallomást, s egy lexikális életrajzi adatokkal operáló függelékkel is tartalmaz. A kitűnően fotózott, szerkesztett és tervezett művészeti kötetre (természetesen magán az alkotón kívül) elsősorban Seres Péter és Kepe Kocon Lili lehet büszke, de gondolom, hogy a kiadvány támogatói is – Lendva Község; Zalaegerszeg Megyei Jogú Város; Zalaegerszeg Kultúrájáért Közalapítvány; valamint a Vitrin Kortárs Képző- és Iparművészeti Egyesület – hasonlóképpen éreznek.

Nemes László szerint a festészetnek olyan értelme van, amely elsősorban az ember hitét és önazonosság-tudatát fejezi ki. Erre utal az album *ars poetica* felütésű mottója: „A festészet értelme számomra mindig a hitem és identitástudatom fontos stációja volt. Segített megtalálni hovatartozásom és kultúráim lényegét ebben a nagyon összetett és furcsa világban.”

Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy a könyv fotóanyagának és a kiállítás meghívójának egyik visszatérő motívuma az a fekvő, alvó, figyelő, meditációs pozícióba helyezett vagy helyezkedő festett-színezett papírmásé fej, amely a művész több önarcképének és kombinált festményének is az alapeleme. Tudniillik Nemes mint alvó pásztor, mint jós, mint fürkész, mint jövőkutató hallgatja a föld, a sors, az ősök, az alsó és a felső világ üzeneteit és neszeit. Zárójelben jegyzem meg, hogy ez a „virrasztós”, átszellemült, kiemelt fejpozíció Krizbai Sándor és Lovász Erzsébet egykori festményeinek is egyik jellegzetes alapeleme volt.

Ugyanakkor Nemes László identitástudata Kárpát-medencei kötődésű, erről eddigi életének állomáshelyei győznek meg bennünket, amelyek magukba

foglalják Erdélyt, Magyarországot, Moldvát, Szlovéniát és Szlovákiát, szorosabb értelemben Kolozsvárt, Marosvásárhelyt, Zalaegerszeget, Lendvát és a Muravidéket, valamint a Csallóközt, természetesen az ezzel járó közéleti szerepeket, s a közjó szolgálatát is ideszámítva a tolerancia jegyében, ahogy erről Zalaegerszeg polgármestere, Balaicz Zoltán, illetve Magyar Janez, Lendva Község elöljárója írt a könyv *Köszöntőjében* és *Útravalójában*.

Nemes László nemcsak jó festő, kiváló képzőművész, de egy becsületes, magyar szívvel és közép-kelet-európai ésszel gondolkodó, értekező, értelmező, a környezetére érzékenyen figyelő elméleti ember is, aki, ha kell szavakban is megfogalmazza az alkotó világban betöltött szerepét, hivatását és átfogó nézeteit.

Az *alkotás* című írásában például – amelyet egy nagyszerű szürkeárnyalatos portréfotó is illusztrál tisztán fekete háttér előtt, melyen a művész feje és magyarázó keze előtt mintegy vízió jelenik meg szellemi terméke: a fehérrel szedett szöveg – többek között arról értekeznek, hogy a *művész – mű – befogadó* hármában hogyan jelenik meg a világ és az igazságkeresés motívuma. Mert bizony a világot mindig újra és újjá kell értelmeznünk, a kerék nem áll meg. Számára a földi univerzum csodálata egyenlő: az elemek, a biológiai és az emberi természet, az ember által teremtett civilizációs szövetek és a művészeti stílusok csodálatával, amelyeknek változó jelenségei és együttállásai persze nem mindig engednek meg a csodálatot, és nem mindig érdemelnek elismerést. Művészeti kiskátéjában leginkább mesterséges térben, kiemelő művi kulisszák között zajlanak az allegorikus történetek, történetek, a vizualizált érzelmek, és a különböző témák, motívumok és formák leginkább szimbolikusak, ezeken kívül képeiben kiemelt szerepet szán a zenei ritmusnak, a tudatos megjelenítéseknek versus a tudattalan véletlenszerűségeknek, sőt, a szintézisnek is.

Kostyál László művészettörténész tipológiája szerint Nemes nem a monomániás, tehát az életükben kizárólag egy pont körül keringő; nem a „stiláris kacskaringókat” járó, vagyis az ezerféle dolgot kipróbáló; hanem a ciklusokban gondolkodó, problémáit, témáit alaposan körüljáró s azokat bővítő, variáló alkotók körébe tartozik.

Diénes Attila, a szobrász és barát filozofikus hangvételű írása magvas gondolatokat feszeget. Egyrészt felállítja az emberi tudat születéstől kezdődő fokozatos feltöltődésének és az ezzel szemben álló erők működésének a képletét. Mert a tudatromboló erők, a mulandóság, a stressz, a traumák és tragédiák, a gonoszságok és vészhelyzetek megcsonkítják, lerombolják emlékeinket, emlékezetünket, vagyis ledönthetnek mindent, amit addig fölépítettünk. Legalábbis egykori közös tanárunk, Bretter György esztéta és filozófus *Kronosz, a kegyetlen* című esszéjére hivatkozó okfejtéséből erre lehet következtetni. A kis és nagybetűs idő szerepe tehát kettős: a mulandóságot és a halhatatlanságot egyaránt eszünkbe juttatja.

Másrészt a művész, így Nemes László is tökéletesen tudatában van annak, hogy egy alkotás csak akkor releváns, meghatározó és hiteles értékű, ha annak

égi és földi, szent és profán, makro- és mikrokozmosz, végtelenség és végesség, egyetemesség és egyediség vonatkozásai vannak. Diénes idesorolja például Nemes virágcsendéleteit, amelyek egyszerre emberi sorsok, érzelmek, kapcsolatok, léthelyzetek, valamint kozmikus világértelmezések, azaz életfa szerepkörűek is. A filozofikus szöveghez „rendelt” környezetfotók – kiszáradt, felfüggesztett, beszédesen néma, tanúságtevő szőlőtöke-matuzsálemek; illetve két öreg fa közé kifeszített függőágy „merítőhálóján” fennakadó őszi levelek metaforikus képei – meggyőzően illusztrálják Diénes megállapításait, és igazolják Nemes hasonló világszemléletét, sőt, a szerkesztők figyelmességét is.

Baky Péter festőművész Nemes László képeiről, kompozícióiról megállapítja, hogy azok leleményesek és fantasztikus megoldásúak. Humoráról azt mondja, hogy az egyszerre szürrealista, szellemes és drámai. Témáiról azt írja, hogy bár azok különbözőek, mégis egymásba kapaszkodóak-karolóak, egymásra vonatkozathatók. Ám azt is kijelenti, hogy Nemes ízig-vérig festő, amellyel én magam is teljességgel egyetérték. Ugyanakkor azt is megemlíti, hogy expresszív művei, félabsztrakt, félfigurális vagy jelszerű történetei fájdalmakról, örömről, csalódásokról, újrakezdésekről, kalandokról mesélnek. S ezeken túl kiemeli Nemes egyszerre extrém és nézőbarát felfogását, mivel témáit nemcsak önmagának, de a befogadónak is festi. Talán ennek is köszönhető, hogy képei, ha egyszer már befogadtuk őket, soha többé nem törlődnek agyunkból, mert azok túlon túl eredetiek és megrögződésesen hagyományosak egyszerre.

Borbély Károly képzőművész szavakba öntött virágcsokor metaforája válasz Nemes képi világértelmezésére vagy még inkább festészeti szándékaira és céljaira. Idézem őt: „Valahol a látóhatár szélén, ahol az ég lezárja a végtelent, ott lebegünk mind, egyetlen óriási csokorban: a romlás virágai. Szeretünk és acsarkodunk, bezárkózunk és kitárulkozunk, kinyílunk és elhervadunk, kibomlunk és megbomlunk, elvágyódunk, de mégis maradunk, együtt vagyunk, de szétmennénk. Keresztülfut rajtunk a végtelen szele, és végesre szabott életünkben mindannyian magunkban hordozzuk a végtelent. Sok kis fénylő darabkáját a mindenségnek. Visszük magunkban, tápláljuk és óvjuk világainkat, miközben játszunk színes-szürke színpadokon.”

Színtér vagy színpad, illetve színjáték és maszk vagy szerepjáték hasonlatával pedig – kiteljesítve a nagy Tér-Idő játékot – alapvető létkérdéseinket fogalmazza meg Nemes képeire alapozva: „Magunk építgetjük csillogó dimenzióinkat, vagy találjuk, és csak belesöpöntenünk? Éltet vagy elnyel bennünket a tér? Lehatárolnak, elválasztanak vagy összekapcsolnak minket a színpadok? Felemelt maszkjaink helyén vajon *Embert* találunk, *Ördögöt*, *Madárijesztőt*, *Bohócot* vagy mulétkonyán elrebbenő *Lélekmadarat*? [...] A színpadon érezzük magunkat, és életek utaznak az Idő szalagján.”

Ha Nemes albumának változatos tematikai készleteit nézzük, azaz pusztán csak felsoroljuk ezeket, akkor a következő festészeti műfajokat találjuk meg benne: az önarcképeket; a női portrékat és aktokat karakterisztikusan egymáshoz rendelt, mégis különböző formai, illetve tartalmi tálalásokban kivitelezve;

a virágcsendéleteket egészen a misztikus, mitikus és kozmikus tálalásig bezárva, s nagyrészt idesorolandók a műmelléklet elején található *Tér és Forma* jelölésű szénrajzok is. Azután az egész vagy félalakos férfi portré szerepek és szerepjátékok, az allegorikus és szimbolikus jelentésű élet- és/vagy színpadképek, az ikertér hatású „áthallásos” festmények; a zene témájú képek; a kereszt vagy *Szentháromság* típusú munkák következnek a sorban. S legvégül az atlantisi vízió, avagy a pusztulás, az elsüllyedés egyszerre konkrét és metaforikus (lásd az *Ada Kaleh*-sorozatot), az eklipszis, vagyis a hold- és napfogyatkozás átvitt értelmű műveit (*Mag I–II.*) láthatjuk a nagy vizuális gondolat- és érzésfüzérben.

Ugyanakkor Nemes László *Az elmúlt évek* című, a Gönczi Galériában bemutatott képeinek kiállítása – az első teremben a könyv képanyagával megegyező nyolc válogatott akril festmény és három erotikus faszobor, a másodikban csupa új szabadvázsnas friss munka – egy igazi meglepetés, a szintézis erejével ható, olyan összegző világnézeti jellegű és stílustörekvésű, rendkívül gondolatébresztő, izgalmas tárlat, amelynek a legfőbb szereplője a *Fekete tölgyek*-sorozata. Erről (szabadon idézve) így ír a szerző, a felfedező, a képek tulajdonosa: „Szentgotthárd szomszédságában egy kavicsbányából hatalmas megkövesedett több millió éves tölgyeket hozott felszínre a markoló, óriási kupacokat alkotva. A megszokott természeti vizualitásnak újszerű látványából egy teljesen új tájmisztikai képfelfogás született az idő végtelenségéből és az anyag metamorfózisából felmerülve. Az idő dominanciája, az anyag újraértelmezése, születése és átalakulása, az energiák jelenléte új utak és koncepciók keresését ébresztették fel bennem. A kérdés így fogalmazódott meg számomra: miként lehetséges intellektuális és érzelmi úton követni a földi és kozmikus erők jelenlétét a már ismert és a még felfedezésre váró törvényszerűségek tekintetében? Nikola Tesla a létünk föld, víz, levegő alapfeltételein túl megfogalmazza, hogy az anyagban nincs más energia, csak amit a környezetéből befogad. A tájban ezek a dinoszauruszi növényi monstrok egy egyszerre konkrét és elvont eszmei-elméleti időutazást sugalmaznak az emberi ittlét számára.”

Nemes László táj-, föld- és sorsmisztikus képei méltó szellemi rokonai az angol Graham Sutherland (1903–1980) és a kortárs Krizbai Sándor lélekformákat (is) kereső, elvonatkoztató jellegű, színekben és fekete-fehér rajzi elemekben tobzódó expresszív gondolkodásának.